

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ فلسفه

فصلنامه «علمی» انجمن تاریخ فلسفه

سال شانزدهم، شماره سوم، زمستان ۱۴۰۴ [پیاپی ۶۳]

صاحب امتیاز: انجمن علمی تاریخ فلسفه
مدیر مسئول: آیت‌الله سیدمحمد خامنه‌ای
مدیر اجرایی: مهدی سلطانی گازار
مترجم انگلیسی: دکتر رؤیا خوبی
اعضای هیئت تحریریه:
ناشر: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
سر دبیر: دکتر حسین کلباسی اشتری
ویراستار انگلیسی: دکتر علی نقی باقرشاهی

قاسم پورحسن درزی، دانشیار فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی
عبدالرزاق حسامی‌فر، استاد فلسفه دانشگاه بین‌المللی امام خمینی
نصرالله حکمت، استاد فلسفه دانشگاه شهید بهشتی
رضا داوری اردکانی، استاد فلسفه دانشگاه تهران
محمدتقی راشد محصل، استاد فرهنگ و زبانهای باستانی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
احد فرامرز قراملکی، استاد فلسفه دانشگاه تهران
سحر کاوندی، استاد فلسفه دانشگاه زنجان
علی کرباسی‌زاده اصفهانی، دانشیار فلسفه دانشگاه اصفهان
حسین کلباسی اشتری، استاد فلسفه دانشگاه علامه طباطبائی
سیدمصطفی محقق داماد، استاد حقوق دانشگاه شهید بهشتی

نشانی: تهران، بزرگراه شهید سلیمانی، روبروی مصلاي بزرگ تهران، مجتمع امام خمینی(ره)، ساختمان شماره ۱۲.
صندوق پستی: ۶۹۱۹ - ۱۵۸۷۵ | تلفن پیگیری مقالات: ۸۸۱۵۳۳۲۱ | تلفن اشتراک و فروش: ۸۸۱۵۳۵۹۴
تلفن مرکز تدوین تاریخ فلسفه: ۸۸۱۵۳۴۹۴ | نامبر: ۸۸۴۹۳۸۰۳
www.hop.mullasadra.org | Email: SIPRIIn@mullasadra.org; mullasadra1401@gmail.com
شاپا نسخه چاپی: ۹۵۸۹ - ۲۰۰۸ | شاپای نسخه الکترونیک: ۵۱۶۰ - ۲۶۷۶ | چاپخانه: فروهر

بر اساس ارزیابی کمیسیون نشریات علمی کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری فصلنامه تاریخ فلسفه دارای «درجه علمی» سطح «ب» است. این فصلنامه در پایگاه‌های: JSC, Philosopher's Index, noomags, magiran نمایه میشود.

یادداشت سردبیر ۳

رهیافتی بر تفسیر ضد روان‌شناختی هرمان کوهن از تألیفی پیشینی
کانت

مهدی خیاط‌زاده ۵

تحلیل فلسفی تأثیر مبانی مدرنیته در اندیشه تربیتی مشروطه‌خواهان
ایران

علی اصغر جعفری ولنی، فاطمه امینی پویا ۲۷

تطور نسبت بین فلسفه، فقه و عرفان در تاریخ فلسفه اسلامی
مطالعه موردی: ملاصدرا (دوره صفویه) و سبزواری (دوره قاجار)

طاهره کمالی‌زاده ۴۹

تحلیل نظام عرفان و اخلاق عملی در اندیشه ابن‌میثم بحرانی
براساس شرح نهج‌البلاغه

سعید خدادادی، زینب صدقتیان، مرجان امیدی، مهزیار عالیشاهی ۷۳

مطالعه تطبیقی قضایای ترکیبی پیشینی کانت و محمولات عرضی
لازم ملاصدرا

ناصر عزیزوکیلی، مهدی منفرد ۹۱

کارکرد انسان‌شناختی پنوما از منظر رواقیون متأخر

نگار اظهاری جنکانلو، مجید یاریان کویانی، رهام شرف ۱۱۳

اسکن کنید

راهنمای تنظیم و ارسال مقاله برای

فصلنامه تاریخ فلسفه را در پایگاه

hop.mullasadra.org ملاحظه فرمایید.

سال ۱۶، شماره ۳
زمستان ۱۴۰۴

یادداشت سردبیر

در شمارهٔ پیش، برخی از وجوه تأثیر فناوری هوش مصنوعی (AI) را در عرصهٔ آموزش و پژوهش به‌اجمال برشمردیم. بنظر میرسد دغدغهٔ اصلی در امر پژوهش به مقوله‌یی با عنوان «اخلاق هوش مصنوعی» بازگردد، هرچند کوششهایی در جهت تدوین چارچوب و استخراج سرفصلهایی در این زمینه صورت گرفته و میگردد. از مهمترین این سرفصلها و ملاکهای ذکرشده میتوان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱. اعتبارسنجی فعالیتها:** از آنجاکه تمایز فعالیت اصیل پژوهشی کاربران از داده‌های وسیع و متنوع این فناوری کاری است دشوار و در مواردی غیرممکن، تدارک سازوکاری دقیق و فراگیر برای سنجش و تفکیک میزان فعالیت کاربر و توانایی دریافت و تحلیل وی از داده‌های هوش مصنوعی، بویژه در مجامع علمی و دانشگاهی ضرورت دارد، بویژه آنکه کاربر میتواند از امتیازات مادی و معنوی خروجیهای هوش مصنوعی استفاده کند.
- ۲. اعتبارسنجی داده‌ها:** از سوی دیگر، سنجش اعتبار داده‌هایی که توسط ابزارها و نسخه‌های هوش مصنوعی در دسترس کاربران قرار میگردد نیز ضرورت دارد. حجم انبوه اطلاعات، آنهم در یک موضوع و عنوان مشخص، الزاماً بمعنای ارزش علمی برابر آنها نیست و چه بسا در میان داده‌ها، اطلاعات نادرست و حتی برای انحراف مسیر پژوهش راه یافته باشد. اکنون که نسخه‌های متعدد هوش مصنوعی از سوی شرکتهای داده‌پردازی گوناگون روانهٔ بازار شده و میشود، و درآمدی هنگفت نیز نصیب تولیدکننده‌ها میکند، فراهم‌سازی ملاکهای ممیزی در اینباره نیز ضرورت دارد.
- ۳. رفع تبعیض و عدم انحصار:** از آنجاکه ساختار و حتی اهداف این صنعت، خواسته یا ناخواسته، با منافع شرکتهای و مؤسسات بزرگ داده‌پردازی مانند گوگل،

مایکروسافت و... پیوند خورده است، بیم آن میرود که دسترسی کاربران در سطح جهان به هوش مصنوعی، مانند دیگر امکانات مربوط به این شرکتها، به نوعی آپارتاید و تبعیض پنهان و آشکار دچار شده و از یکسو بهترین و مهمترین دستاوردهای علمی و صنعتی در اختیار محدود افراد و گروهها و به اصطلاح مافیای دادهها قرار گیرد و از سوی دیگر، عملاً از ابزاری در خدمت علم و پژوهش دانشمندان، به وسیله‌ی در خدمت دستگاههای خبرگیری، رهگیری و جاسوسی، بویژه رژیم آمریکا و صهیونیسم پلید تبدیل شود؛ چنانکه هم‌اکنون زنگ خطر این امر توسط برخی متخصصان و صاحبانظران به صدا در آمده است.

۴. صیانت از حقوق انسانی و حریم خصوصی: از دیگر دغدغه‌های این

پدیده، ورود بیمحابا و گسترده فناوری به حوزه‌ی است که آن را پاسداشت شرافت و انسانیت و صیانت از حریم خصوصی بمثابة حقوق پایه و مورد اتفاق هر یک از شهروندان شمرده‌اند. برای نمونه، استفاده از هوش مصنوعی در تجاوزهای اخیر رژیم آمریکا و صهیونیسم به غزه و لبنان و اخیراً کشور عزیزمان ایران که بشیوه‌هایی غیرانسانی و در نهایت قساوت و شقاوت - که دلالتی روشن بر بدویت و بربریت مدرن دارد- صورت گرفت، لزوم اجماعی جهانی برای تعیین حدود و ثغور این فناوری و اعمال سازوکارهای بازدارنده از توحش برخی از سران غرب را دوچندان میکند.

۵. تدوین شیوه‌نامه نگارش مرجع: از آنجاکه هوش مصنوعی از منابع و مأخذ

گوناگون تغذیه، تجمیع و پردازش میکند، تکثر و ناهمسانی ادبی و نگارشی در داده‌ها امری طبیعی و قهری است و از آنجاکه کاربران عموماً به حصول نتیجه و تسریع در پاسخ توجه دارند، موضوعاتی چون رسم‌الخط و شیوه‌های نگارش معیار به حاشیه می‌رود. این امر نه تنها با ملاکهای علمی ناسازگار است، بلکه بتدریج آثار فرهنگی و زبانی خود را بر مخاطبان و کاربران تحمیل میکند. تدوین شیوه‌نامه‌ی که ناظر بر پیرایش و ویرایش داده‌ها و بویژه پالودن متون از ورود و استقرار عناصر بیگانه با فرهنگ خودی و زبان فاخر پارسی باشد، از اولویتهای مراکز فرهنگی و بویژه فرهنگستان زبان و ادب فارسی است. امید است در آینده و در مجال دیگری بتوان به برخی از وجوه ناگفته در این زمینه بپردازیم.

سردبیر

